

DE HAAGSE TIJDEN

Het pleintje in Morgenstond

Pag. 5

Eerbetoon aan een instituut

Pag. 6-7

RETRO CADEAUS • JUKEBOXEN • KLEDING • MUZIEK • ETC.

BENNIES
fifties

500M² SHOWROOM & MUSEUM
MEER DAN 25.000 RETRO ITEMS ONLINE
NAMENSESTRAAT 73 • SCHEVENINGEN
WWW.FIFTIESSTORE.NL

De Haagse krant van alle tijden

Verleden, heden en de toekomst van het OV

We verwachten van de HTM natuurlijk dat we in comfortabele en moderne trams en bussen vervoerd worden. En dat ze technisch in orde zijn. Daarom komen er ook regelmatig nieuwe modellen. Maar gelukkig verdwijnt niet al het historisch materiaal naar de sloop of de vuilnisbak. Dit dankzij het Haags Openbaar Vervoer Museum (HOVM).

De collectie

Het meest zichtbare en opvallende deel van de collectie van het HOVM zijn de ongeveer dertig historische trams, waarvan de oudste tram in 1905 door Den Haag begon te rijden. Een grote groep vrijwilligers restaureert en onderhoudt dit rijdend materieel met veel liefde. De trams zijn niet alleen stilstaand in het museum te bewonderen, iedere zondag kan je met een historische tram een rondrit maken van zo'n vijftig minuten. En je hoeft het niet bij één rondrit te laten: op diverse tijden en verschillende zondagen rijden de trams verschillende routes.

Maar het museum bewaart niet alleen trams. Het heeft ook een uitgebreid fotoarchief en een

grote verzameling attributen en documenten. Van conducteurspetten tot vervoersbewijzen. In een tijd waarin we met een OV-chipkaart of met onze bankpas in- en uitchecken, is het je moeilijk voor te stellen dat je vroeger een papieren kaartje kocht.

Drie remises

Waar kan je historische trams beter laten zien dan in een voormalige tramremise? Het museum is ondergebracht in de tramremise Frans Halsstraat. Het postadres van het museum is officieel Parallelweg 224, 2525 NL Den Haag, maar al vroeg na de ingebruikname van de remise had de HTM het over de remise Frans Halsstraat.

Antieke trams naast elkaar voor het museumgebouw tijdens de zondagse opening. Foto: Chris Westerduin

Die ingebruikname was in 1908 en deze remise was de laatste (en de kleinste) van drie remises die nodig waren voor de elektrische beugeltrams, waarvan de eerste in 1904 door Den Haag reed. De eerste remise kwam aan de Harstenhoekweg (in juni 1906) en heet nu remise Scheveningen. De tweede kennen we nu als de remise Lijsterbesstraat, maar toen deze op 10 juli 1906 in gebruik werd genomen, was de aanduiding nog Laan van Meerdervoort. De remise stond midden in het weiland, aan wat toen het einde van de Laan van Meerdervoort was. De straten eromheen, zoals de Lijsterbesstraat, zijn pas later aangelegd.

De architect

Alle drie de remises zijn ontworpen door Adam Schadee, stadsarchitect van Den Haag van 1891 tot 1927. Hij begon in

1891 bij Gemeentewerken als bouwkundige en werkte van 1906 tot aan zijn pensionering als chef van de ontwerpafdeling. Hij heeft een groot aantal bouwwerken in Den Haag ontworpen, om er een paar te noemen: het Havenkantoor aan de Goudriaankade, het slachthuisterrein aan de Neherkade en de hbs aan de Stadhouderslaan. Voor de HTM ontwierp hij niet alleen de drie genoemde tramremises, ook kreeg hij de opdracht wachthuisjes voor personeel en publiek te ontwerpen.

Het museumgebouw - remise Frans Halsstraat

De remise is eigenlijk een enorme hal, of liever gezegd vier hallen met ieder drie inrijsporen. Om ook aan de onderkant van de trams te kunnen werken, zijn er werkkuilen geconstrueerd. Naast de eigenlijke remise ontwierp Schadee ook diverse

dienstruimten op het complex. Zo is er een smederij met smidse en een ketelhuis met schoorsteen. Ook staat op het terrein een pekelremise.

De HTM heeft de remise tot 1983 gebruikt. In dat jaar is hij vervangen door de nieuwe remise aan de Meppelweg, de remise Zichtenburg. Vanaf dat moment zijn de historische Haagse trams in de Frans Halsstraat gestald. In 1987 werd het gebouw tot rijksmonument verklaard, een logische stap, omdat deze remise de enige goed bewaarde tramremise uit de beginperiode van de elektrische tram in Nederland is. In 1988 werd besloten de remise Frans Halsstraat blijvend om te vormen tot Openbaar Vervoer Museum en op 23 juni 1989 was de feestelijke opening.

Vervolg op pagina 2

Gevers Deynootplein, de eerste dag van de elektrische (beugel)tram - 6-8-1904 - Trenkler Co., Dr., Leipzig. Haags Gemeentearchief

van der VLUGT GLASHANDEL v.o.f.

Loosduinsekade 175
2571 BW 's-Gravenhage
Tel: 070-3603927
info@vd-vlugt.nl
www.glashandel-vandervlugt.nl

SINCE 1985®

Marcello's

ART FACTORY
FIRST FLOOR

PORTRET | ROCK ART | SCHILDER- EN TEKENLESSEN
ROCK HISTORY TOUR
www.marcellos.nl | www.rockhistorytour.nl
OPEN OP AFSpraak

Samen aan alles gedacht!

UITVAARTVERZORGING

J. Henning

www.henning-uitvaart.nl

070 345 48 10
Dag en nacht bereikbaar

Let op! Wij zijn verhuisd:
Laan van Eik en Duinen 38, Den Haag
(Ingang De Oude Hage)

BRIEVENBUS

De gratis rubriek 'Brievenbus' is een zeer populaire!
Hulp nodig of wilt u een reactie plaatsen?
Mail naar redactie@dehaagsetijden.nl

Leidse NZH-stadstram A327

In De Haagse tijden van 5 maart stond een stukje van Jan Vroegop over de Leidse NZH-stadstram A327. Altijd leuk om over historische trams te lezen. Maar de tram reed niet alleen op straat! Bij mijn thuis in het Laakkwartier hangt al 33 jaar een door mij zelfgebouwde kopie van de kop van de A327. Gebouwd op schaal 1:2. Ik gebruik hem als vitrine voor mijn verzameling trammertjes. Het is dat ik niet meer ruimte aan de muur heb anders kwam er ook een kopie van de HTM-buitenlijner te hangen.

Paul Reijsbergen.
kabi@ziggo.nl

Schooltuinen

In het aardige artikel in de krant van 19 maart over schooltuinen kon Ton van Rijswijk de naam 'politievijver' niet verklaren. Deze werd volgens mij zo genoemd vanwege het naastgelegen voetbalveld van de 'Haagse Politie Sport Vereniging'. (H.P.S.V.) Zelf heb ik ook goede herinneringen aan de speelmogelijkheden in het Zuiderpark, waar ik op de woensdagmiddagen met mijn broer naar toe trok om te voetballen. Zeker ook aan mijn schooltuintje daar in de jaren vijftig. Bovendien was mijn vader, Chr. Raaphorst, daar schooltuinleider en heeft hij op verzoek van dhr. J.A. Nijkamp, directeur Gemeentelijke School- en Kindertuinen, het diploma nog ontworpen dat uitgereikt werd als je het schooltuinseizoen goed had voltooid.

Joop Raaphorst
jmraaphorst@gmail.com

Boeken- en documentatiemarkt

Op 6 april (9.00-14.00u) kunt u terecht voor een boeken- en documentatiemarkt in de Koningshof aan de Uiverlaan 20, te Maassluis. Er zijn dertig tafels met een aantrekkelijk aanbod van leden van de Documentatiegroep. Dit bestaat uit boeken over de Tweede Wereldoorlog, maar ook originele kranten, documenten over o.a. de illegale pers, foto's, affiches uit de Tweede Wereldoorlog. Bezoekers kunnen vooraf via vragen@documentatiegroep40-45.nl wensen of vragen indienen. Verzoeken voor bepaalde boektitels of bepaalde documenten worden doorgestuurd naar alle standhouders. Op de beurs kunt u onze unieke database raadplegen voor informatie over personen/familieleden m.b.t. Tweede Wereldoorlog als hulp bij (familie)onderzoek. U kunt ook uw eigen digitale info meebrengen en vergelijken met wat er over uw onderwerp in de database staat. Hebt u iets in uw eigen verzameling wat u dubbel heeft of kwijt wilt? Neem het mee naar de beurs en kijk of u het kunt ruilen voor iets wat u op de beurs tegenkomt en graag wilt hebben. vragen@documentatiegroep40-45.nl

De Haagse STADSDICHTER

Victor R. Meijer • vr.meijer@hotmail.com

Den Haag Den Haag

Hey heb je het al gehoord, ik ga er vandoor
Ik wil er een stukje van zijn
Den Haag Den Haag
Mijn schoenen staan klaar, ja reken maar!
dwars door het Hart van
Den Haag Den Haag

Ik wil er opstaan, in die stad die nooit slaapt
dan ben ik de koning te rijk
want hier is iedereen gelijk

dat suffe gevoel, smelt langzaam weg
ik begin opnieuw, ja echt
in mijn Den Haag
als ik het daar waarmaak, is het overal raak
het is aan jou, Den Haag Den Haag

Den Haag Den Haag
Ik wil er opstaan, in die stad die nooit slaapt
en dan de koning te rijk, nooit meer gezeik
de hele stad is van mij, ik voel me er vrij

dat suffe gevoel, smelt langzaam weg
ik begin opnieuw, ja echt
in mijn Den Haag
als ik het daar waarmaak, is het overal raak
het is aan jou, Den Haag Den Haag

Vervolg voorpagina

Verleden, heden en de toekomst van het OV in Den Haag

Jubileum

Het openbaarvervoermuseum bestaat dit jaar alweer 35 jaar. Maar in 2024 is het ook 160 jaar geleden dat de eerste tram is gaan rijden in Den Haag. Toen nog voortgetrokken door paarden over de Scheveningseweg.

Naast HTM staan er ook Blauwe Trams van de NZH in het museum. Foto: Chris Westerduin

Ook is het dit jaar honderd jaar geleden dat de eerste HTM-bus is gaan rijden. Deze zijn gaan rijden tussen Delft en Rijswijk.

Toch is gekozen voor een ander jubileum. In 1949 werd op een goederenwagon een voor die tijd

futuristisch ogend tramvoertuig afgeleverd aan de Delftselaan. Het zou de eerste van de 234 tellende PCC-tramvloot worden. In 2024 staat het HOVM stil bij de komst van de eerste PCC-tram in Den Haag, 75 jaar geleden. Op vrijdag 19 april opent in het HOVM een thematentoonstelling over 75 jaar PCC. Op 2 juni rijden er de hele dag diverse typen PCC-trams op de route van lijn 11, Station HS-Scheveningen Haven.

Voor actuele informatie over de PCC-jubileumactiviteiten kun je terecht op de website hovm.nl en in een volgend nummer

Het HOVM remisegebouw is ook te huur als evenementen locatie. Foto: Chris Westerduin

komen we terug op de geschiedenis van dit bekende tramtype.

Je kunt het Haags Openbaar Vervoer Museum ook liken op Facebook. Alles bij elkaar een mooie gelegenheid om het HOVM een keer te bezoeken!

Jacqueline Alders
info@jacquelinealders.nl

Bron: Marcel Teunissen en Koos Havelaar: *Groote zoon van de stad: Adam Schadee, Stadsarchitect Den Haag (1891-1937)*

Uitgeverij De Haagse Tijden
Laan van Meerdervoort 174
2517 BH Den Haag

Ook te volgen via Facebook, Instagram, Twitter en LinkedIn.

Uitgave:

Uw krant is elke twee weken in een oplage van tenminste 60.000 exemplaren gratis af te halen op circa 300 distributiepunten in Den Haag, Zoetermeer, Westland, Delft, Midden-Delfland, Leidschendam-Voorburg, Rijswijk, Pijnacker-Nootdorp en Wassenaar.

Redactie:

De artikelen, verhalen en foto's in onze krant worden aangeleverd door onze lezers. De ingezonden artikelen zullen ook gebruikt worden op de website en onze sociale media kanalen.

Hergebruik van de artikelen en foto's is aan de uitgever. Voor de vaste columnisten geldt een andere regeling. U kunt uw verhaal insturen naar: redactie@dehaagsetijden.nl

Abonnementen

Voor € 75,00 per jaar kunt u de krant in Nederland thuis ontvangen per post. Buiten Nederland ontvangt u de krant voor € 95,00 per jaar. Een abonnement vraagt u aan via www.dehaagsetijden.nl/ abonnement of via de klantenservice. Alle uitgaves van De Haagse Tijden kunt u terug vinden op de website www.dehaagsetijden.nl/archief

Adverteren

Wilt u ook adverteren in De Haagse Tijden? Vraag naar de mogelijkheden bij Daphne Brückel en bel 070-3607676 of mail naar info@dehaagsetijden.nl

Hoofdredacteur

Sanne Groeneboer
redactie@dehaagsetijden.nl

Vaste auteurs

John Vroom   Marcello & Els
Milja de Zwart

Distributie

Hubbel Den Haag

Fotografie

De Haagse Tijden heeft de moeite genomen om de rechtmatige eigenaar van de gepubliceerde foto's te vinden. Als u meent de publicatierechten te hebben, kunt u contact opnemen met de uitgever.

Vormgeving

Brückel Reclame BV

Lezersservice

De lezersservice is te bereiken van maandag t/m vrijdag van 10 - 12 uur op: 070 - 345 76 97

Voor koor en orkest

Verscholen in het groen aan de Groot Hertoginnelaan staat een herdenkingsmonument van Richard Hol (1825-1904). Hij was in Nederland aan het einde van de negentiende eeuw een gevierd dirigent en componist, een groot stimulator van de Toonkunstkooren en is nu nog bekend om zijn composities voor volksliedjes als *In een blauw geruite kiel* en *Waar de blanke top der duinen*.

Twee honderd jaar geleden waren de meeste musici in ons land buitenlander. Het waren vooral Duitsers en Oostenrijkers, wat niet zo verwonderlijk was gelet op de rijke muzikale tradities in die landen. Het was koning Willem I die met het oprichten van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst (1825) hier verandering in wilde brengen. De Maatschappij moest in de steden het muzikale leven een impuls gaan geven door het oprichten van koren, organiseren van concerten en het stichten van muziekscholen, de latere conservatoria. Deze muziekscholen moesten zorgen voor de aanwas van Nederlandse musici van hoog niveau.

Richard Hol behoorde tot de eerste lichter van talentvolle leerlingen van de Amsterdamse muziekschool. Talentvol was hij zeker. Op zijn achtste begeleidde hij op orgel de kerkdiensten in de Zuiderkerk en op zijn negentiende rondde hij twee opleidingen af: pianodocent en dirigent. Na zijn opleiding maakte hij een concertreis door Nederland om ervaring op te doen en ook om bekendheid te verwerven. Hij kreeg lovende kritieken in plaatselijke kranten. Men was onder de indruk van de wijze waarop hij de lokale orkesten werken van Bach en Beethoven op hoog niveau liet spelen. Uitspraken als "zo mooi heeft ons orkest nog nooit gespeeld" waren vaak te lezen. Na zijn rondreis keerde hij terug naar zijn geboortestad Amsterdam. Daar volgde al snel zijn benoeming tot dirigent van de

Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst. De samenwerking duurde niet lang omdat het bestuur liever werk van Beethoven, Bach en Mozart op het programma zag staan dan dat van moderne componisten als Liszt, Wagner en Berlioz. Hol verhuisde daarop naar Utrecht, waar hij met zijn 'moderne' repertoire veel succes boekte. Hij nodigde solisten als Johannes Brahms en Carla Schumann uit en de jaarlijkse Muziekfeesten trokken liefhebbers vanuit het hele land naar de Domstad. Zijn voorliefde voor deze componisten werd langzaamaan gemeengoed en zorgde voor talloze uitnodigingen, onder andere van het Concertgebouworkest. Zelfs in het traditionele Den Haag maakte hij furore met zijn uitvoeringen in Diligentia. Hij wordt dan ook als de wegbereider van Brahms en Schumann in Nederland gezien.

Richard Hol had naast dirigeren nog twee liefdes: orgel spelen en componeren. In Utrecht werd hij al snel de vaste bespeler van het Domorgel. Hij doceerde er orgel aan de stedelijke muziekschool, ontwikkelde leermethodes voor dat vak en schreef ook diverse composities voor orgel. Naast zijn werk voor orgel schreef hij nog vier symfonieën en twee opera's. De symfonieën zijn in de vergetelheid geraakt, maar door het Residentie Orkest herontdekt. In 2000 en 2001 werden ze integraal uitgevoerd en zijn op YouTube te beluisteren.

Zeer succesvol waren zijn liederen die hij vaak speciaal schreef

Richard Hol, geportretteerd in 1880 door Deutmann en Zn. Foto: Haags Gemeentearchief

voor de Toonkunstkooren. De Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst had veel van deze koren opgericht, onder andere in Den Haag. Het Haags Toonkustkoor (1829) is nog steeds actief en treedt tweemaal per jaar op: komend voorjaar op 20 april in AMARE in Den Haag! Naast werk voor Toonkunstkooren schreef hij ook voor mannenkoren. Deze liederen stonden bekend als 'gespied' en werden veel ten gehore gebracht, zelfs nu nog. Net als de volksliedjes die hij componeerde voor zangverenigingen en scholen in dorpen en steden. De Maatschappij bestaat nog steeds en richt zich nu vooral op het verlenen van organisatorische adviezen aan koren en orkesten en aan financiële steun voor bijvoorbeeld de inhuur van solisten.

Voor veel toonkunstenaars was het eind negentiende eeuw moeilijk om de eindjes aan elkaar te knopen. Ook Richard Hol deed veel om rond te komen. Hij had een gezin met zes kinderen te onderhouden en een groot huis in Utrecht. Naast zijn inkomsten als dirigent ontving hij geld voor zijn artikelen in toonaangevende vaktijdschriften als Caecilia maar ook uit de verkoop van bladmuziek van zijn composities. Dat dat lucratief kan zijn,

Verscholen in het groen, het gedenkteken van Richard Hol aan de Groot Hertoginnelaan. Foto: Willem Vermeij, Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Haags Gemeentearchief

blijkt bijvoorbeeld uit zijn compositie voor het lied *Ik weet niet waar ik sterven zal*. Dit lied uit de Max Havelaar wordt door Saïdjah gezongen

in het verhaal van *Saïdjah en Adinda*. Het verhaal was in die tijd erg populair en het muziekstuk voor piano en cello was erg geschikt voor kamermuziek. In de salons van Den Haag, Amsterdam en Utrecht zal het ongetwijfeld veel gezongen en gespeeld zijn. Multatuli was er zelf niet erg over te spreken. In een brief aan zijn echtgenote schreef hij dat een vriend het had gespeeld en hij er "weinig aan vond". Een andere opvallende commerciële activiteit van Richard Hol was de koppeling van zijn naam aan een sigaar die door de sigarenfabriek Hessen in Haarlem op de markt werd gebracht. Er verschenen niet alleen reclameborden en advertenties voor die sigaar maar er prijkte zelfs een foto van hem op het sigarenbandje.

Richard Hol wist dus uit de praktijk hoe moeilijk het is om als musicus in het eigen onderhoud te voorzien. Samen met Gustaaf Heinze en enige anderen richtte hij daarom de Nederlandse Toonkunstenaarsvereniging (1875) op en werd haar eerste voorzitter. Deze vereniging richt zich tot op de dag van vandaag op de behartiging van de belangen van haar leden, zoals pensioenvoorzieningen, informatie over subsidie-regelingen etc. Richard Hol ontving voor zijn werk als dirigent, componist,

auteur van leermethoden en vakpublicaties diverse prijzen. Hij werd zelfs benoemd tot corresponderend lid van de Academie Française. Maar ook zijn maatschappelijke activiteiten bleven niet onopgemerkt.

Dit alles was aanleiding om na zijn overlijden een nationaal comité onder voorzitterschap van de Commissaris van de koningin Jacob G. Patijn op te richten voor het tot stand brengen van een waardig herdenkingsmonument. Het werd een borstbeeld op een granieten zuil met in haut-relief een lier spelende muze. Het is met recht een waardig monument geworden, waard om te gaan bekijken.

Ton van der Pijl
tonvanderpijl212@gmail.com

Volkszang Richard Hol

Royal Health Foam
matrasspecialist sinds 1998

Bel voor advies:

070 3387010

☉ katoenen en zijden dekbedden

☉ 63 verschillende hoofdkussens

☉ boxspring bedden

☉ 50+ bedden en hoog-laag bedden

Soetensstraat 18
Scheveningen

www.voorechtlekkerslapen.nl

UTS® VAN DER GEEST
VERHUIZINGEN

Speciale service voor senioren

- Zorgverhuizingen
- Particuliere verhuizingen
- Int. verhuizingen
- Kunst- en antiekservice
- In- en uitpakservice
- Verhuisdirigente
- Handyman
- Inboedelopslag

T 070 399 42 41
W utsvandergeest.nl

ERKENDE VERHUIZERS

Nu tijdelijk een heerlijk cadeau bij een abonnement op De Haagse Tijden!

Neem een abonnement op De Haagse Tijden en haal een heerlijke Haagsche Kakker op bij Bakkerij Hessing.

www.dehaagsetijden.nl

AUTO HOUTWIJK
sterk in elk merk

45 KM

De veiligste brommobiel
Nu standaard ABS op de Sensation Range

Maak een proefrit:
070 - 329 70 51
Showroom & verkoop:
Zichtenburglaan 76-82

BOVAG www.autohoutwijk.nl **AUTO CREW**

HISTORISCH HOOG
RECORD GOUDPRIJS
Verkoop het nu, ik wil uw goud

€64,00 per gram (basis fijngoud)

Zilverprijs € 625,- per kilo

U ontvangt direct de **hoogste contantprijs** voor sieraden: armbanden, kettingen, ringen enz., heel of kapot, tandengoud, munten, guldens, rijksdaalders, baren zilver: bestek, servies, diamant en briljant en horloges: Cartier, Rolex, Breitling, Omega enz.

De hoogste prijs sinds jaren!

POTMA EDELMETAAL
Papestraat 28, 2513 AW Den Haag

Al meer dan 40 jaar een vertrouwd adres **Bel voor een afspraak**

Tel: 070 363 66 66, Di. t/m za. 11.00 – 17.00 uur
www.potma-edelmetaal.nl

Seniorenhulp Nederland
Meer dan alleen verhuizen...

Vrijblijvende offerte?
BEL: 070 - 306 16 96

- Seniorenverhuizing: Volledig verzorgd!
- Woningontruiming: Huur- en koopwoning
- Schilderen kluswerk: Stofferen en behangen
- Spoedoplevering: Binnen 7 dagen leeg

de beste in **VERHUIZEN EN ONTRUIMEN**
Seniorenhulp Nederland

www.seniorenhulp.com

novodent Behandeling aan huis

Een team van prothesespecialisten

Wij komen **gratis** bij u thuis voor het maken van nieuwe protheses of het corrigeren en repareren van uw huidige protheses. Met onze kennis en vaardigheden kunnen wij u perfect van dienst zijn!

- Voor het maken van nieuwe kunstgebitten
- Pasvormcorrecties en reparaties
- **Gratis** behandeling aan huis
- 75% vergoeding vanuit uw basisverzekering, 25% eigen bijdrage
- Rechtstreekse vergoeding door uw zorgverzekeraar

Enrico, Martijn, Jasper en John Jellema

Tel: 070-3555790
info@novodent.nl

Valkenboskade 466
2563 JK Den Haag
(Hoek Laan van Meerdervoort recht t.o. halte tram 3 en 12)

www.novodent.nl

Uw overwaarde gebruiken als aanvulling op uw inkomen?

Wilt u profiteren van de overwaarde van uw woning, maar niet verhuizen? Dat kan. Verzilver de overwaarde van uw huis zonder te verkopen.

- Vul uw AOW en pensioen aan met een eenmalig of maandelijks bedrag
- Vrij te besteden: bijvoorbeeld voor uzelf, uw kinderen of kleinkinderen
- Veilig, verantwoord en vaak al mogelijk vanaf 60 jaar

Voorbeeld
Een echtpaar (75 en 76 jaar) heeft een woning die € 520.000 waard is. De openstaande hypotheek is slechts € 70.000 en de overwaarde bedraagt € 450.000. Ze verzilveren eenmalig € 100.000 uit de overwaarde die ze voor een deel aan mooie reizen willen besteden en deels op de spaarrekening willen houden als reserve voor de toekomst. Omdat ze kiezen voor een product met een levenslange looptijd staat de rente (4%) ook levenslang vast.

Vrijblijvende berekening? Bel 070-392 51 35 of kijk op zilverleven.nl

Zilverleven
Overwaardeadvies voor senioren

Het pleintje in Morgenstond

Na Moerwijk was Morgenstond rond 1955 de nieuwste Haagse stedenbouwkundige uitbreiding, ontworpen door stadsplanner Willem Dudok. Het was bijna voltooid toen wij, een gezin met drie kinderen, uit onze oude eerste etagewoning in Laakkwartier naar de Steenwijklaan verhuisden.

In 1957 betekende welvaart voor ons om niet meer te hoeven baden in de keuken in een teil gevuld met warm water uit de fluitketel, maar een echte badkamer en een douche met warm en koud stromend water uit de geiser. Er waren grote gemeenschappelijke tuinen tussen de flats gecreëerd die licht, lucht en groen naar de naoorlogse kinderrijke families brachten, die het geluk hadden om naar deze nieuwe wijk te mogen verhuizen. De geur van wederopbouw hing in de lucht; een mengeling van vers gestort beton, hout en stopverf. Soms als de wind uit de goede richting kwam, kon je daar ook de heerlijke geur van versgebakken brood uit de ovens van de Hus-fabriek aan de Ootmarsumstraat bij ruiken.

Dagelijks kon je tussen die nieuw verrezen flatgebouwen in Morgenstond de echo van de bijna ritmisch oorverdovende stampende heimachines horen. Grote dieselvrachtwagens reden af en aan op de soms nog onbestrate straten met alles dat nodig was om de flats bewoonbaar te maken, van ramen, deuren, portiek leuningen tot keukens aanrechten. Stratenmakers in hun donkere, groene corduroy werkkleding waren druk in de weer met het betegelen van de stoepen en straten. In de tijdelijk geparkeerde 'keet', waar die mannen in de lunchpauze hun boterhammetjes met meegebrachte koffie uit de thermosfles nuttigden of een spelletje klaverjas speelden, rook het binnen veelal heel intens naar de geur van de olielamp: de enige verlichting in die keet op wielen.

Alleen het toekomstige pleintje om de hoek werd niet betegeld, maar bestond voornamelijk uit zand, klei en onkruid. Het was alsof stedenbouwkundige planners niet goed wisten wat ze ermee aan moesten. Een voor een openden winkeliers rond het plein hun deuren: een kleine schoenmaker, vishandel Buijs, een poelier,

Winkels op de Leyweg in 1957. Foto: Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Haags Gemeentearchief

Radix kantoorboekhandel, een snackbar, de Indonesische Toko en een bankfiliaal zagen allen uit op het onvoltooide pleintje. De opgerichte winkeliersvereniging Leyweg-Steenwijklaan was niet blij met de situatie en ging verhaal halen bij de wethouder van Openbare Werken waar ze heftig protesteerden tegen de 'verwaarlozing' van hun pleintje.

Het protest trok de aandacht van de pers en in een artikel van de krant Het Vaderland op 3 december 1960 stond onder de kop: 'Adres aan Gemeenteraad, Winkeliers aan Leyweg al vier jaar aan verwaarloosd plein' en met vette letters eronder: 's Zomers een zandwoestijn, 's winters een modderpoel. De wethouder van Openbare Werken kon nog niet meedelen wanneer het voltooiën van het tweede gedeelte van Leyweg ter hand zou worden genomen. Het eerste gedeelte van de Leyweg waar Vroom & Dreesmann werd gebouwd kreeg voorrang, aldus de wethouder. De winkeliersvereniging besloot dat - al was het maar tijdelijk - het pleintje een bestemming moest

hebben om zo meer klanten naar het kleine, nieuwe winkelcentrum te trekken. Na wat vergaderen werd besloten dat er een kermis moest komen. De wethouder stemde ermee in en het zou gehouden worden ter viering van Koninginnedag het jaar daarna.

In dat volgende voorjaar waren de bouwvakkers, heimachines, kranen en steigers door verhuisd naar Bouwlust en Vrederust om daar het visioen van de Haagse stadsplanners voort te zetten. Meer winkels hadden ondertussen hun deuren geopend op het stukje Steenwijklaan: een drogisterij, paardenslager Koot, Van der Kley groentehandel en de grote fietsenzaak van Johan Post. Aan de noordkant van de Leyweg kwamen er onder andere een apotheek, een van de eerste kleine zelfbediening kruidenierszaken en natuurlijk Jamin met het snoepje van de week!

Er waren nog twee andere braakliggende stukjes bouwland rondom het pleintje die nog een bestemming moesten krijgen en op een van die twee zou niet lang daarna een

Steenwijklaan, optocht met voertuigen - Tweede prijs Concours Koetswerken. Mogelijk Koninginnedag 1959. Winkels- Mevr. Both (sigaren, 82) en Hageraats (schoenen, 80-84). Foto: Jan H. Wessel, Haags Gemeentearchief

katholieke kerk verrijzen en op het grotere 'landje' rondom de Koekangestraat, Coevordenstraat en Leyweg zou later de MTS gebouwd worden.

Halverwege april die volgende prille lente werd het betrekkelijk rustige buurtje eensklaps overgenomen door een enorme drukte. Het pleintje en de straten rondom veranderden in een klein dorpje. Grote, luidronkende vrachtwagens met enorm veel en felgekleurde ladingen reden af en aan. Het was een drukte van jewelste, woonwagens en caravans werden op de stoep langs de sloot geparkeerd, waslijnen werden gespannen tussen de lantaarnpalen en een hoop nieuwe, vreemde gezichten bepaalden ineens het straatbeeld. Om de hoek werd op het nog steeds met onkruid overgroeide pleintje volledig overgenomen door kermislui in overalls. Ze waren druk bezig met afladen en het opzetten van de vele kermisattracties. De rupsbaan, zweefmolen, een schiettent en botsauto's waren het eerst opgezet, de opbouw van de achtbaan duurde tot laat in de avond. Voorzien van kunstlicht gingen die werkers gewoon door met hun levensgevaarlijke toeren op tientallen meters hoogte.

Met Koninginnedag brak een vrolijke uit op het nu tijdelijk niet zo verloren pleintje: honderden families kwamen naar dit kleine stukje woestijnland in Morgenstond. De oorverdovende muziek uit de luidsprekers van de kermistenden concurreerde met het gejoel en luide geroezemoes van de uitgelaten kermisgangers. Een uitnodigende walm van in olie gebakken heerlijkheden, van oliebolletjes en poffertjes tot frikadellen en patat friet, verspreide zich door de buurt. Het feest duurde een paar dagen en ging meestal door tot laat in de avond en toen het net voor sommige van de omwonenden wel mooi genoeg was geweest, keerde de rust plotseling weer terug, want net zo spontaan als het tijdelijke dorp van woonwagens en hun bewoners de buurt hadden overgenomen, waren de meeste kermislui met hun huis op wielen al diep in de nacht vertrokken naar de volgende bestemming.

Het was ineens weer kalm in de wijk. De winkeliers rond het plein hadden hun doel bereikt; er kwam inderdaad gestaag meer aanloop en op sommige dagen was het zelfs moeilijk een parkeerplaats te vinden voor het langzaam meer en meer welvarende kooplustige publiek uit de wijk. Het pleintje werd niet lang daarna betegeld, maar met alleen wat her en der verspreide parkbankjes en een eenzame ronde, betonnen reclamezuil gaf het plein de winkeliers toch niet de beoogde visuele grandeur waar ze zo op hadden gehoopt.

Wijk Morgenstond in aanleg, gezien vanaf de Dedemsvaartweg, ter hoogte van de Steenwijklaan. Foto uit 1954, Dienst voor de Stadsontwikkeling, Haags Gemeentearchief

Alex Verpoort
alextheague@gmail.com

Eerbetoon aan een instituut

“Ik vind de bevindingen van de inspectie dermate ernstig dat sluiting van de school voor mij onontkoombaar is.” Dat meldt Sander Dekker, staatssecretaris van onderwijs, op 24 augustus 2015 aan de Tweede Kamer. De school is het Aloysius College (AC), het roemruchte onderwijsinstituut. Een begrip in Den Haag en wereldwijd. “Je was AC’er for ever. Over de hele wereld zijn er verbintenissen in de eerste, tweede of derde lijn”, aldus oud-leerling Marco Endert.

Het AC is niet meer. Medio 2016 sloten de deuren. Na 99 jaar. Op woensdag 10 april 2024 krijgt het AC een eerbetoon in de vorm van een tentoonstelling en film. Maar daarover later meer. Eerst de geschiedenis. In 1910 kochten de paters Jezuïeten - een katholieke orde - een stuk grond aan de Waalsdorperweg/Oostduinlaan om er een katholieke jongensschool te bouwen. Daar kwam aanvankelijk niets van terecht. De start van een hbs/ gymnasium, beiden A en B, was in 1917 op De Laan 27, Den Haag Centrum. Daarvoor deden 49 jongens toelatingsexamen, waarvan er 32 werden toegelaten.

Pas in 1925 opende het schoolgebouw op het aangeschafte perceel, inclusief patershuis en internaat. De Jezuïeten hadden een missie, aldus René Smeets, oud-leerling, leraar en rector aan het AC. Ze wilden intellectuelen ‘opleiden’ voor de katholieke zuil; mensen die iets in de maatschappij konden betekenen. Door de toelatingsexamens zorgden zij ervoor dat er jongens met een behoorlijk IQ op de school kwamen. Het onderwijs was ‘goed en streng’. Die strengheid hoorde bij een gedegen opvoeding. Elke schooldag werd gestart met een heilige mis, aanwezigheid was verplicht.

Marco Endert: “De school zorgde voor ons. Er was geborgenheid, het was een veilige omgeving voor iedereen. Streng en duidelijk. Iedereen vond dat normaal. Je wist precies wat wel en niet mocht. Als je daarmee

Een gymnasiumklas van het Aloysius College. Foto uit 1937, Haags Gemeentearchief

om kon gaan, had je een geweldige tijd op school.” Eduard Kimman (ook oud-leerling) spreekt over “een aantrekkelijke school. Veilig, traditioneel, degelijk”. De leerkrachten (paters) haalden het maximum uit de jongens. Niet alleen op school, maar ook daarbuiten. Het AC stond bekend om de buitenschoolse vormende activiteiten: toneelgroepen, musicals, fotoclubs, AC-kampen, AC-week, voetbal bij Graaf Willem II VAC (Voetbal AC), cricket, tennis, hockey. Dat alles schiep saamhorigheid, niet alleen onder de leerlingen maar ook met de paters. “Men was vrienden van elkaar”, aldus Marco Endert.

Het AC bloeide. Eind jaren dertig waren er meer dan 700 leerlingen. Allen uit gegoede Haagse families, de katholieke elite van de stad. Na de oorlog zette de trend zich in eerste instantie voort. Door een aantal

maatschappelijke processen kwam er de klad in: de ontzuijing van eind jaren zestig, de rebellie van de jeugd tegen ‘het gezag’, de Mammoetwet (1968) die een einde maakte aan hbs en gymnasium. De hbs verdween, er kwamen vwo (atheneum/gymnasium), havo en mavo voor in de plaats. Het AC fuseerde met een mulo-school in de Cornelis Jolstraat (Cordi Sacratissimo), waardoor er ook meisjes binnen de AC-poorten kwamen. De dagelijkse heilige mis verdween.

Volgens Marco Endert gingen de paters nogal krampachtig met alle veranderingen om. Zo wijzigde ook de populatie van de school. De blanke elitekinderen kregen gezelschap van studenten uit alle lagen van de bevolking, ongeacht geloof, afkomst en/ of huidskleur. Tegelijk bleef de school groeien dankzij de goede naam die men

had. De paters namen echter langzamerhand afscheid. In 1970 kwam er voor het eerst een rector van buiten; een leek. Eind jaren tachtig gaf nog een handvol paters onderwijs. De rest waren leerkrachten van buiten.

Begin jaren negentig vond een grote verbouwing plaats. Er kwamen acht klaslokalen bij om de toestroom van leerlingen (op het hoogtepunt 1200) te kunnen opvangen. De groei zat vrijwel alleen in havo en mavo; vwo kalfde af. Menig hooggekwalificeerd onderwijzer vertrok; zij zagen geen uitdaging meer in het les geven op het AC. Volgens Eduard Kimman was er na het wegvallen van de katholieke identiteit geen visie meer.

René Smeets wijst op nog een ander fenomeen: het rijk veranderde de bekostiging van een be-

Het onderschrift bij beeld Aloysius voor patershuis

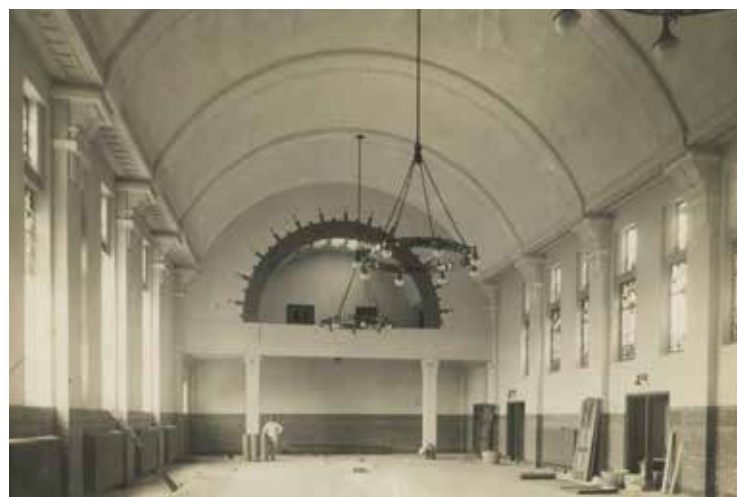
drag per leerling naar een *lump sum*: een rond bedrag waarbij schoolbestuur en directie zelf de besteding bepaalden. Daarbij bestond het bestuur op dat moment uit goedwillende ouders waardoor de directie er eigenlijk alleen voor stond. En dat met een veranderende schoolpopulatie, een dalend aantal leerlingen en vertrekkende onderwijskrachten. “Het was niet makkelijk dat in stand te houden.”

Er werd gekeken naar een bestuurlijke krachtenbundeling met andere scholen of het opgaan in een grote bestuurlijke onderwijsorganisatie, zoals Wilibrordus of Lucas. Het kwam er niet van omdat er binnen het AC tegenkrachten waren. In 2014 meldt het bestuur dat er financiële problemen zijn en men de school medio 2015 wil sluiten.

Hoe heeft het zo ver kunnen komen? Oud-rector Rola Hulbergen (1998-2011) rept over ‘mismanagement’. De tering is niet naar de nering gezet. Er is niet bezuinigd. Wim Littooi, bestuurder 2015-2017, stelt dat eenmalige inkomsten voor structurele tekorten werden gebruikt (het dichten van gaten),

De zijkant van de school

Oostduinlaan, kapel van het St. Aloysiuscollege. Foto uit 1927, C.J. de Gilde, Haags Gemeentearchief

Vooraanzicht school

Ingang patershuis, nu residence

Aloysius aan de buitenmuur

Herenhockeyteam van het St. Aloysiuscollege tijdens een nationaal scholen-toernooi in 1947. Foto: Fotopersbureau Van den Heuvel, Haags Gemeentearchief

er was geen verzuimregistratie en veel leerlingen zaten op een te hoog niveau. Niek Roozenburg (directeur financiën sinds 2009) claimde dat zeventig procent van de leerlingen allochtoon was. Henk Kempink (rector 2012-2014) spreekt over een 'allochtonen college'.

René Smeets wil geen oordeel vellen. Hij was al weg (1998) ook al gingen verschillende geruchten de ronde. Marco Endert spreekt over "een wereld aan verhalen". Hoe dan ook, ouders, docenten, leerlingen en oud-leerlingen slaan de handen ineen. Ze stellen een onderwijsplan op en regelen de financiering. Er zijn meerdere geldschietters die tot drie miljoen euro toezeggen. Eind 2014 lijkt een doorstart geregeld.

Lijkt, want plots ligt er een keihard rapport van de Onderwijsinspectie. Het bestuur

heeft onvoldoende kwaliteit/ functioneert niet en er is geen vertrouwen in verbetering; het onderwijs is zwak tot zeer zwak; personeel gaat weg; het leerling bestand krimpt (-25 procent 2011-2014); de financiën zijn niet op orde; er zijn grote risico's nu en in de toekomst; er is geen zekerheid over financiële steun.

Marco Endert: "Ik heb in het comité gezeten dat een doorstart voorbereide. Er was een plan en er was geld. Buiten ons om werd door de politiek geregeld dat de school moest sluiten. Ik heb dat nooit begrepen. Er kwamen ineens konijnen uit een hoge hoed. Er werd alles aan gedaan de school dicht te krijgen. De leerlingen en de leerkrachten waren de grootste verliezers. Dat heeft ons geraakt. Het was verschrikkelijk en heeft veel pijn gedaan." Hij

wijst met de beschuldigende vinger naar Sander Dekker en de Haagse wethouder Ingrid van Engelshoven. Dat doet René Smeets ook: "Die hebben geen glansrol vervuld. Men heeft er niet veel aan gedaan iets van de school te redden." Diezelfde Van Engelshoven claimt echter dat

Aloysius voor het patershuis Paulus bij het tentoongestelde handwerk

het schoolbestuur niets deed, terwijl de signalen dat het mis ging 'evident' waren.

Op 7 juli 2015 valt het besluit om de deuren van het AC per 1 augustus 2016 te sluiten. In het laatste jaar mogen alleen leerlingen in hun examenjaar de school nog bezoeken. De rest wordt ondergebracht bij andere scholen. Den Haag trekt een half miljoen euro uit voor de begeleiding van dat proces.

De honderd jaar heeft het AC dus niet gehaald. Toch komt er onder dat motto nu toch een tentoonstelling in het Haagse stadhuis. Op vijftien panelen wordt door tekst en foto's de rijke historie blootgelegd. De (besloten) opening is op woensdag 10 april, 17.00 uur in het Atrium. Op dezelfde dag, om 15.00 uur, gaat in het Filmhuis de film *Hoe mijn school verdween* van Remy Vlek in première. Vlek, zelf oud-leerling van het AC, schetst daarin de teloorgang van het AC. Van katholiek elite bolwerk tot multiculti onderwijsinstelling die door de buurt

(Benoordenhout), en later de politiek werd afgewezen. Menig oud-AC-leerling vindt de film te negatief. Het goede van het AC is onderbelicht, zo luidt het commentaar. De tentoonstelling is mede bedoeld om dat beeld recht te zetten.

In het schoolgebouw zit nu de Europese school Den Haag, onderdeel van het Rijnlands lyceum. Dat kreeg het monumentale pand in 2019 voor niets. Het paterhuis is in 2008 al omgevormd tot residence met dertig luxe appartementen. Graaf Willem II VAC is nog steeds een keurige voetbalvereniging. En ook SNAAC (Sint Nicolaas Actie AC) maakt nog elk jaar kinderen blij, waarbij oud-leerlingen als Sint en Piet bij mensen thuis komen. Daar moet, in tegenstelling tot het begin toen de paters een Sinterklaasfeest organiseerden voor arme kinderen uit Den Haag, nu wel voor betaald worden. Alles heeft zijn prijs.

Carel Goseling
carelgoseling@hotmail.com

De hal van het Aloysiuscollege. Foto: Willem Vermeij, Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Haags Gemeentearchief

Het volkstuintje van mijn opa Fens

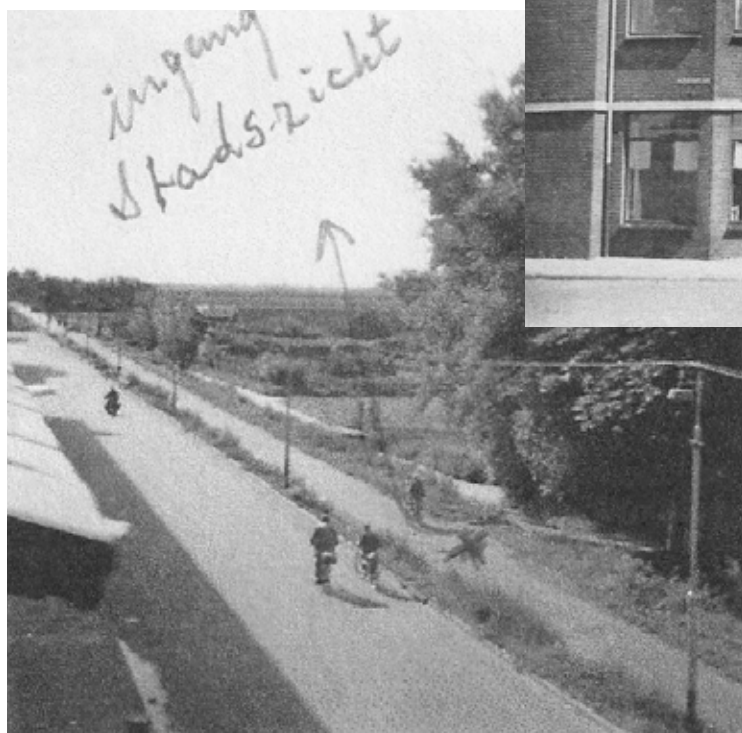
Mijn opa Willem Fens (geboren in 1898) had 'in de crisistijd', dus vóór de oorlog, een volkstuintje aan de Leyweg. Via de Vreeswijkstraat liep hij, vergezeld van zijn dochter Fenna (geboren in 1926) en een paar van haar broers, vaak naar dat volkstuintje, waar de kinderen hun vader hielpen met allerlei bezigheden, zoals plantjes water geven, onkruid wieden en tuinbonen doppen.

Zij woonden in de Kritzingerstraat (op nr. 196) en liepen via de Kempstraat, Terletstraat, Schaarsbergenstraat en Vreeswijkstraat naar 'het einde van Den Haag'. Het was maar een afstand van drie kilometer en zij wandelden wel vaker in zo'n groepje, zelfs veel grotere afstanden. Ze hadden dan een fles water en een pak brood bij zich voor onderweg. Soms voerde er een 'optocht' langs het volkstuintje. Fenna dacht daarbij aan een socialistische of een communistische beweging. Mijn opa was namelijk nogal communistisch en als de optocht er aankwam, ging hij langs de rand van de weg staan met zijn vuist in de lucht. Ook zijn kinderen liet hij daar dan zo staan.

Tot zover het verhaal van mijn moeder. Zij wist niet precies waar het volkstuintje zich bevond en ze had toch ook wel vraagtekens bij de betekenis van de optocht. Op oude plattegronden van Den Haag heb ik aan de Leyweg nergens volkstuintjes kunnen vinden. Daarom heb ik, alweer ruim anderhalf jaar geleden, een oproep voor meer informatie in De Haagse Tijden (van 22 februari 2022) geplaatst en daarop heb ik diverse reacties gekregen. Excuus aan degenen die ik was vergeten te bedanken voor hun reactie.

Conclusie op grond van de reacties

De meest waarschijnlijke locatie van het volkstuintje van mijn opa is in de (beneden-)hoek van de Leyweg en de toenmalige Houtweg (die liep van de Wormerveerstraat naar Loosduinen).

Leyweg richting Wateringen

Op [topotijdreis.nl](https://www.topotijdreis.nl) is in die hoek, omgeven door groene landerijen, een witte ruimte te zien: dat zullen de volkstuintjes geweest zijn. Nu is dat het terrein van het HAGA-ziekenhuis. Even een zijweg: boven deze volkstuinten is het terrein van Rubberfabriek Vredestein te zien. De moeder van Willem Fens had daar ooit een baantje. Ze haalde vellen rubber op bij de fabriek, bewerkte (knipte) die thuis en bracht dan alles weer terug.

Op bijgaande luchtfoto is een deel van het Zuiderpark te zien, met daarboven de Vreeswijkstraat. Als ze bij de Leyweg rechtsaf gingen, dan was het nog ruim 600 meter naar bovengenoemd kruispunt. Daar zijn bij het bewuste kruispunt veel

Hoveniersweg 104

van de Veenendaalkade, oftewel aan de Leyweg waar nu het HAGA-ziekenhuis staat. Enkelen meldden andere plaatsen voor Volkstuintjes (de Leyweg is bijna 3,5 km lang); aan de Strijp, gelegen ten oosten van de Sam-

Benschoplaan-Leyweg.

De foto's bij dit stuk zijn uit het archief van mevrouw Meerts

mersweg; tussen de Erasmusweg en de Noordweg; naast het parkeerterrein van tuincentrum Van Duyker's Kas-In, gelegen aan hoek Leyweg-Escamplaan; een terrein dat werd begrensd door de Leyweg, de Vreeswijkstraat (gedeelte dat naar de Leyweg loopt) en wat nu de Loevesteinlaan is. Eigenaar hiervan was - volgens hun website - de Volkstuinvereniging ATV Nut en Genoegen.

van het ziekenhuis is die wat meer naar de Loosduinseweg verschoven en is nu blijkbaar bekend als 'het rode fietspad'.

Nog meer reacties vertelden mij dat de eerste schep voor het HAGA-ziekenhuis in 1967 de grond inging. Enige tijd daarvoor, omstreeks 1953, zouden de volkstuintjes al zijn opgeheven. Iemand zei rond 1964 plantjes gezocht te

"Er waren twee lange, smalle stroken land, vanaf de Leyweg richting Westland verdeeld in volkstuintjes."

Iemand maakte de plaats nauwkeuriger door over de toegang te melden: "Er waren twee lange, smalle stroken land, vanaf de Leyweg richting Westland verdeeld in volkstuintjes: een complex werd door de eigenaar, een tuinder, verhuurd en het andere door de gemeente. Tussen beide complexen lag een smal slootje en beide hadden twee rijen tuintjes met een pad daartussen. Ze waren toegankelijk vanaf het, toen nog, lage gedeelte van de Leyweg, over bruggetjes/duikers, over ook weer een sloot. Het was als volgt gelegen: komende vanaf de Veenendaalkade ging je linksaf. Tussen de Nieuwer-sluisstraat en de Benschoplaan lag eerst het 'tuinderscomplex' en daarnaast het 'gemeentecomplex', dat laatste ging later Markveldhof heten." Volgens iemand anders was dhr. Staalduinen verhuurder van Volkstuintjes. De ingang werd ook gelokaliseerd aan 'het zwarte pad', dat wil zeggen aan de Houtweg (L). Door de aanleg

hebben bij de restanten van de volkstuintjes. Opvallend is nog dat enkelen het hadden over de crisistijd, waarin hun (groot-)vader werkloos was, zoals ook mijn opa dat was. Dat roept de vraag op of de volkstuintjes - of een deel ervan - speciaal voor werklozen zouden zijn bestemd. Ik kreeg ook foto's van (de omgeving van) de volkstuinten, ofwel per post opgestuurd of via de mail.

De reacties op 'De optocht'

"Waarom zou een linkse beweging over de toen nog landelijke Leyweg lopen? Echt veel publiek zullen ze daar niet gehad hebben." Aannemelijkere ideeën zijn dat het een optocht van de AJC was; de leden daarvan gingen er vroeger met z'n allen op uit. Of het betrof een groep geestelijk gehandicapten die vanaf de Loosduinseweg regelmatig over de Leyweg naar verderop liepen en weer terug.

Flip van Wensen
f.van.wensen@zonnet.nl

Leyweg-Benschoplaan

Vroem, Vroom...

In elke editie van De Haagse Tijden stapt autojournalist John Vroom weer even in een auto die vroeger door Den Haag reed.

Hillman Minx

Zoals u weet ben ik fan van Britse klassiekers. Alleen het vreemde is dat ik bij de Rootes-producten, zoals Hillman, Singer en Sunbeam, nooit een echt warm gevoel heb gekregen. Ik kan het niet verklaren, want het waren supermooie oer-Britse merken. Mijn tante, de vrouw van de broer van mijn opa, die aan de Deylerweg in Wassenaar woonde, had een grijze Hillman Minx.

Het meest opmerkelijke aan die auto vond ik dat de portierramen slechts met een kleine draai gingen, in plaats van het vele geslinger bij de meeste andere auto's. Klein detail, maar het is mij altijd bijgebleven. De mooiste modellen van deze Rootes-groep vond ik wel de Sunbeam Rapier en de Sunbeam Alpine. Ook bij deze Rootes-groep was het briljant hoe ze op basis van één model verschillende merkvarianten produceerden, zoals de Hillman Imp, de Singer Chamois en de Sunbeam Imp. Zelfde auto, maar dan met een eigen merk-

karakter. Maar laten we ons tot de Hillman Minx beperken. Wat design betreft was het echt een sedan uit die tijd. Vier portieren, lage voorkant met achterop de verticale verlichting uitmondend in wat afgeronde vinnen. De neus was onmiskenbaar Hillman met mooi chromen bumpers met van rubber voorziene rozetten en de achterkant was mooi vierkant met standaard een niet-afsluitbare benzinedop. Ja, dat kon in die tijd nog. Prachtig vond ik het feit dat je kon kiezen uit een éénkleurige exterieurkleur of een tweekleurige, zoals blauw-wit,

groen-donkergroen, rood-zwart en nog een paar, waarbij je afhankelijk van de combinatie er ook nog een coördinerende leerkleur bij kreeg. Blauw, groen, rood, zwart of grijs. Tja, dat interieur vond ik wel erg clean. Twee strakke voorstoelen met een dito achterbank. Portieren zonder armsteunen, een raamslinger en een metalen deurendel en in het midden bovenaan een wat sullig handgreepje om de deur dicht te trekken, waar eigenlijk geen vingers van een volwassene tussen pasten. Het dashboard zag er goed verzorgd uit. Strak stuur met, typisch Rootes, een afgeplat-

te rand voor een goede grip voor de duimen. In het midden een smal horizontaal gedeelte met aan de onderkant een halve chromen ring voor de dubbeltonige claxon. Het dashboard was royaal voorzien van een notenhouten inleg en zag er strak uit. Achter het stuur een smalle snelheidsmeter met daarnaast als middenconsole een serie keurig gegroepede knoppen, tuimelschakelaars en schuiven en geheel rechts een afsluitbaar handschoenenkastje. Over de gehele breedte een handige aflegplank voor spullen. Als extra waren een ampèremeter, oliedrukmeter, klokje en

een radio leverbaar. Het richtingaanwijzerhendel was gecombineerd met een grootlichtsignaal-schakelaar. De zit achter het stuur was op zich goed en actief. De versnellingspook was zodanig gebogen dat hij goed in de hand lag. Achterin was ruimte op de achterbank voor drie - niet al te forse - passagiers. De bagageruimte was mooi vierkant gevormd en was door middel van contraveren bijzonder makkelijk te openen en te sluiten. Van een neerklapbare achterbank hadden ze in die tijd nog niet gehoord. Onder de motorkap lag een 1725cc viercilindermotor met een vermogen van 69.5 pk. Trots vermelde Hillman in haar folder de vijfmaal gelagerde krukas, het grote acceleratievermogen, de hoge kruissnelheid, de korte draaicirkel en de schijfremmen op de voorwielen. Een aparte, Britse auto!

John Vroom
johnvroom@planet.nl

HAAGSE KWESTIES

Idee voor een Haagse kwestie?
Mail naar Milja de Zwart: milja@xs4all.nl

Van Piet Heinplein naar Piet Heinplomp

Het duurt even, maar dan heb je ook wat: dat geldt zeker voor de herinrichting van het Piet Heinplein. Op 22 februari 2022 werd het winderige plein een bouwput. Op 22 maart 2024 ging het weer open voor alle verkeer. Maar waar is het plein gebleven? Dat is een plomp geworden!

De openstelling op 22 maart ging geruisloos. Op zondag 14 april zal dat anders zijn: van 11 tot 18 uur is het feest, met muziek, proeverijen, rommelmarkt en een 'flagship market' - ik denk dat dat iets met rondvaartboten te maken heeft. En natuurlijk een officiële opening. Tussen 13 en 14 uur houdt wethouder Robert Barker, die de Haagse buitenruimte in portefeuille heeft, ongetwijfeld een toespraak. En misschien doet de Partij voor de Dierenman ook wel iets ludieks. Ik zou zorgen dat hij per schip arriveert. Misschien wel als Piet Hein, de luitenant-admiraal uit Delfshaven die in 1628 de Spaanse zilvervloot veroverde. Met zo'n mooie 'molensteenkraag' van geplooid wit linnen om zijn hals.

Wachten op de zilvervloot
Op de zilvervloot zitten de ondernemers van de Piet Heinstraat en het voormalige plein misschien nog steeds wel te wachten. Het grote enthousiasme waarmee zij in 2016 de plannen omarmden was halverwege de werkzaamheden, in augustus 2023, omgeslagen in cynisme. Het woud aan gele omleidingsbordjes ten spijt, maakten de werkzaamheden het gebied rond het Piet Heinplein onbereikbaar. Voor het omzetverlies dat hiermee gepaard ging had nog maar één middenstander compensatie gekregen. De verantwoordelijke wethouder bood haar excuses aan en beloofde erbovenop te gaan zitten, maar vier maanden later stond

de teller op nog maar vijf toezeggingen van vijftig aanvragen. Tegenover al dat leed staat dat het plein nu is veranderd in een toplocatie. Ik ging al twee weken voordat het gebied was vrijgegeven voor verkeer op verkenning. Het lukte me om mezelf met fiets en al langs de afzettingen te wurmen. Maar er waren nog talloze mannen met helmen op hun hoofd in de weer. Toch had de metamorfose zich al voltrokken. Weg plein! Alleen nog een grote, rechthoekige plomp!

Paardentram

Wel goed om even stil te staan bij de geschiedenis van het plein. Dat ontstond toen in 1901 de singelgracht, die hier een haakse bocht maakt, werd 'overkluisd', zoals dat zo mooi heet. Doel was het verkeer - de paardentram - ruimte om te manoeuvreren te geven. Stel je voor, vanaf 1887 reed de paardentram door de Piet Heinstraat naar de Prinsstraat. Bij de Anna Paulowna-

straat moet de rails scherp de hoek om zijn gegaan om de tram over de brug naar de Prinsessewal te voeren. Dat zal van de koetsier veel stuurmanskunst geveerd hebben.

Het overkluisen van de hoek in de singelgracht was geloof ik geen langdurig of ingrijpend karwei. Waarom heeft het dan wel ruim twee jaar geduurd om die weer af te breken? Het antwoord vind ik op YouTube. Het is niet bij openbreken van het plein gebleven. Tegelijkertijd zijn de kademuren hersteld. De fundering, die was aangetast door een bacterie, is aangepakt. De Elandbrug en de Anna Paulownabrug zijn vervangen.

En... er is met behulp van enorme haspels, die opgesteld stonden in de Elandstraat, een 710 meter lange, meer dan armdikke leiding gelegd waardoor hoogspanningskabels zijn getrokken. Om het elektriciteitsnet 'te verzwaren', zoals dat wordt genoemd. Overbodige luxe? Nee, verzwaaring is het antwoord op de rij van tegen de 10.000 bedrijven en instellingen in het hele land die op de wachtlijst staan voor een aansluiting op het stroomnet. Geen Haagse kwestie? Nou... Op 20 december vorig jaar kopte de Haagsche Courant: *Niet iedereen in Den Haag krijgt nog stroom: 'Maximale capaciteit elektriciteitsnet bereikt'*.

Milja de Zwart

Eropuit!

Organiseert u een leuke activiteit waar onze lezers blij van worden? Mail uw activiteiten of tips naar info@dehaagsetijden.nl of bel: 070 - 360 76 76

GRATIS TAXATIEDAGEN

Elke woensdag en donderdag van 10.00 tot 16.00 uur

Elke WOENSDAG: munten, postzegels, bankbiljetten en ansichtkaarten

Ergens slingeren nog de postzegelalbums van opa op zolder. Waar zijn de munten van pa eigenlijk gebleven? En zijn die ansichtkaarten bestemd voor het oud papier? Moeten we die oude bankbiljetten inleveren?

Elke DONDERDAG: goud, zilver, sieraden, kunst, antiek, militaria en Pokémonkaarten

In de la ligt nog die gouden ketting van oma. Ergens ligt nog een potje met oude sieraden. Dat oude beeldje of die zilveren miniatuurtjes in de kast, zijn die nog wat waard? Hebben die oude onderscheidingen en militaire spullen nog waarde? Zijn Pokémonkaarten interessant?

U bent niet de enige met vragen over stukken die bij u thuis liggen. Om hier een antwoord op te krijgen organiseert **Heritage Auctions Europe** deze open inloopdagen van 10.00 tot 16.00 uur. Bezoek ons op de Energieweg 7 te IJsselstein, vlakbij Utrecht, voor een gratis en vrijblijvende taxatie met een kopje koffie. Aansluitend krijgt u desgewenst advies met betrekking tot verkoop of verzekering. Voor meer informatie: **030-6063944** en www.ha-europe.com. Bel ons ook even als u meerdere zaken (bv. munten en sieraden) op 1 dag wil combineren. Tot ziens in IJsselstein!

Fungi: Web op Life

Vanaf 14 april komt in Museon-Omniversum de wereld van de schimmels op een visueel oogstrelende manier tot leven. Aan de ene kant op het enorme koepelscherm in de fascinerende grootbeeldfilm *Fungi: Web op Life* over de grotendeels verborgen wereld van schimmels. Aan de andere kant op de expositie *Groene Camera 2024* met onder meer de categorie 'planten en paddenstoelen'. Een groot deel van het leven op aarde is verbonden door een enorm, verborgen netwerk dat we nog maar net beginnen te begrijpen. Buiten ons zicht, tussen de wereld van planten en dieren, bestaat nog een andere wereld: het koninkrijk van schimmels. De fascinerende grootbeeldfilm neemt ons mee op een reis rond de wereld naar de geheime wereld van oogstrelende schimmels en ontfaft de vele geheimen van deze essentiële organismen. De fototentoonstelling *Groene Camera* is een initiatief van Natuurfotografie Magazine in samenwerking met Museon-Omniversum. Naast alle winnaars, die op 13 april worden bekendgemaakt, hangen op de expositie, die een jaar te zien is, ook de foto's van de eervolle vermeldingen.

Wanneer & waar: vanaf zo 14 apr, Museon-Omniversum, Stadhouderslaan 37
Meer info via museon-omniversum.nl

Dromen met Derby

Dromen met Derby is een muzikale ode aan de legendarische Haagse levensliedzanger Willy Derby (1886-1944). Diens tachtigste sterfdag in april dit jaar was voor Haagse Coba een mooie aanleiding om deze succesvolle en innemende artiest eens uit de mottenballen te halen. Derby werd ook wel de koning van de smartlap genoemd maar zette vooral heel veel vrolijke en opbeurende liedjes op de plaat over alledaagse zaken en gebeurtenissen. Zijn liedteksten geven dan ook een aardig beeld van het gevoelsleven van de gewone man in de tijd van het interbellum. Coba koos haar favoriete liedjes uit Derby's uitgebreide repertoire en laat naast zijn olijke ook zijn romantische, sentimentele en serieuze kant horen. Alle liedjes werden van nieuwe arrangementen voorzien en overgoten met een smakelijk Cobasausje. Tussen de bedrijven door vertelt Coba menig anekdote uit het bijzondere leven van Derby, het eens zo arme straatjochie uit de Stationsbuurt dat het tot miljonair schopte maar Den Haag altijd trouw is gebleven. Een ding is zeker, Derby's liedjes blijken vandaag de dag nog steeds mensen tot tranen toe te roeren of in een uitbundige schaterlach te laten uitbarsten.

Wanneer & waar: vr 19 apr, 20.00u, Muzee Scheveningen, Neptunusstraat 90-92
Meer info via muzeescheveningen.nl

V.S.O.P. Big Band met Frank Sinatra tribute

Op vrijdag 19 april treedt de V.S.O.P Big Band op onder leiding van dirigent, arrangeur en componist Frits Bayens en met crooner Robert Brekelmans. Het repertoire staat in het teken van Frank Sinatra met nummers als *Come fly with me*, *The lady is a tramp* en *Summerwind*, maar er komen ook instrumentale standards als *Basie straight ahead*, *I remember Clifford* en *Polka dots and moonbeams* die voorbij zullen komen.

Foto: Cor Dekker

Wanneer & waar: vr 19 apr 20.00u, Leonardo Royal Hotel, Van Stolkweg 1
Meer info via jazzattheclub.nl

De bigband bestaat uit zestien instrumentalisten, de 'very special old people'. Dit concert, dat mede mogelijk gemaakt wordt door de Stichting Jazz at the Club en Podium De Nieuwe Kamer wordt georganiseerd in de serie *Friday Night Jazz* in het Leonardo Royal Hotel in Den Haag.

De mooiste busreizen Gewoon perfect geregeld.

De Vlaamse kust

6-daagse busreis

reiscode: ebbk02

vanaf p.p.
579

Moezel en Rijn

6-daagse busreis

reiscode: eblof04

vanaf p.p.
589

De Friese Elfstedentocht

5-daagse busreis

reiscode: ebear01

vanaf p.p.
689

Bergen en dalen in Tirol

8-daagse busreis

reiscode: ebtel04

vanaf p.p.
899

Vorstendom Andorra

10-daagse busreis

reiscode: ebsod03

vanaf p.p.
899

Ontdek Lofer in het Salzburgerland

10-daagse busreis

reiscode: eblfr01

vanaf p.p.
1169

Alle vanafprijzen zijn inclusief reserveringskosten, Calamiteitenfonds en SGR-bijdrage

www.dejongintra.nl/busreizen

Bel 0180 - 457 803

of ga naar uw ANVR-Reisbureau

GA JE OOK MEE EROPUIT?

Onze ErOpUit! Special komt uit op **30 april 2024** en brengt voor adverteerders vele extra's met zich mee. Wees er op tijd bij, want we geven bij afname van een advertentie vele voordelen!

- ✓ Vernoeming in de extra grote ErOpUit pagina met leuke uitjes in de regio
- ✓ Vertel wat over jouw organisatie in een stuk GRATIS redactie
- ✓ Verschijningsdatum aan het begin van de meivakantie, vlak voor Hemelvaart en Pinksteren

Neem contact op en bespreek met ons de voordelen.

www.dehaagsetijden.nl • 070 3607676 • info@dehaagsetijden.nl

ZON, ZEE EN SAFARI MOMBASA KENIA!

Kijk op:
Booking.com
Airbnb.nl

Shanzu Mombasa -
Mara Executive
Topfloor Apartment

VOOR EEN ONVERGETELIJKE ERVARING!

- MAAIKE WEERWAG -

Persoonlijk &
laagdrempelig

www.oktober-uitvaart.nl

oktober uitvaartzorg
06 55 17 26 83

Kom jij weleens bij je wijkcentrum?

- ✓ Dé plek voor advies, ondersteuning, vrijwilligerswerk en activiteiten in de buurt. Je vindt ons door heel Den Haag: wijkz.nl

wijkz

voor elkaar

We doen meer
dan je denkt!

Marcello en Els (W)eten Wat Lekker Is

Restaurant Sophie Kasteel De Wittenburg

Barones Sophie Adrienne Sloet van Oldruitenborgh en Jonkheer Speelman
Op zaterdagavond gaan we eten bij Restaurant Sophie in Kasteel De Wittenburg. Voor ons een beetje afgelegd in het zuiden van Wassenaar. Maar met de taxi is het heel goed te doen. Je wilt tenslotte wat drinken en voor een tientje of vier heen en weer krijg je geen gedonder... Aan het einde van een bijzonder lange oprijlaan komen we aan bij het kasteel. Rond 1900 gebouwd door architect J.J. van Niekerken (overgrootvader van onze vriend en buurman Johan), in opdracht van Sophie Adrienne barones Sloet van Oldruitenborgh en haar echtgenoot Jonkheer Speelman.

man waren zeer reislustige types en trokken samen over de hele wereld. Al snel besloot Jim dat het restaurant een internationale menukaart moest, en net als Sophie en haar ega ook een wereldreis zou gaan maken. De kaart werd door Jim geschreven tijdens een inspiratiereis naar Las Vegas. Geen gokje hoor, maar weloverogen keuzes, zoals zal blijken in de loop van de avond. De kaart is best uitgebreid met 7 cocktails, 9 voorgerechten, 6 hoofdgerechten, diverse side dishes, 4 desserts en het Sophies Tasting menu (ook vegetarisch!). Jim gaat ons verwennen met een uitgebreide reis door deze wereldkaart van Peruaans tot Chinees.

Las Vegas, maar geen gokje...
We worden welkom geheten door een heel vriendelijke dame die ons naar onze tafel brengt in de uiterst sfeervolle en mooi ingerichte eetzaal onder het kasteel met uitzicht op de tuin. Even later komt chef Jim Boctor aan tafel en onder het genot van een bubbeltje van Simonsig uit Zuid-Afrika vertelt hij zijn verhaal. Barones Sophie en haar

Reis door deze wereldkaart
Als eerste komen twee gerechtjes op tafel. Ceviche van kingfish (leche de tigre, radijs, guacamole, zest van buddha finger) en Disco Shrimp (gamba's gefrituurd met kroepoek, mango-chilisaus). Een plaatje dat ons goed smaakt. We drinken er een Riesling van Prinz bij. Dan komt China meets Mexico (Siu mai dim sum met gepocheerd kwarteleitje met een soya-jalapeñosaus). Ook lekker en mooi. Een Pinot Grigio van Elena Walch maakt het compleet. Dan is het Iberisch schiereiland aan de beurt met Taste of Spain (coquille met een fantastische pata negra en sinaasappel-

compote), Marcello had er wel twee gewild, zo lekker. Als hoofdgerecht iets Europees. Flat iron steak (malse rundersukade steak met gerookte knoflookjus,

kasteel genieten van een uitstekende maaltijd in een bijzondere en chique omgeving. In een andere recensie over deze zaak stond over Restaurant Sophie: "exclusief voor iedereen". We zijn het hier roerend mee eens!

bospaddenstoelen, geserveerd met hasselback roseval aardappelen parmezaan). De rode wijn, een Malbec uit Argentinië, past uitstekend bij perfect gebakken stukje rund. Het dessert heeft dan weer een oosterse touch; fruit van het seizoen aardbeien met pretzelijs, pandan crème brûlée met goela djawa-ijs en een kletskep met een heerlijk dessertwintje.

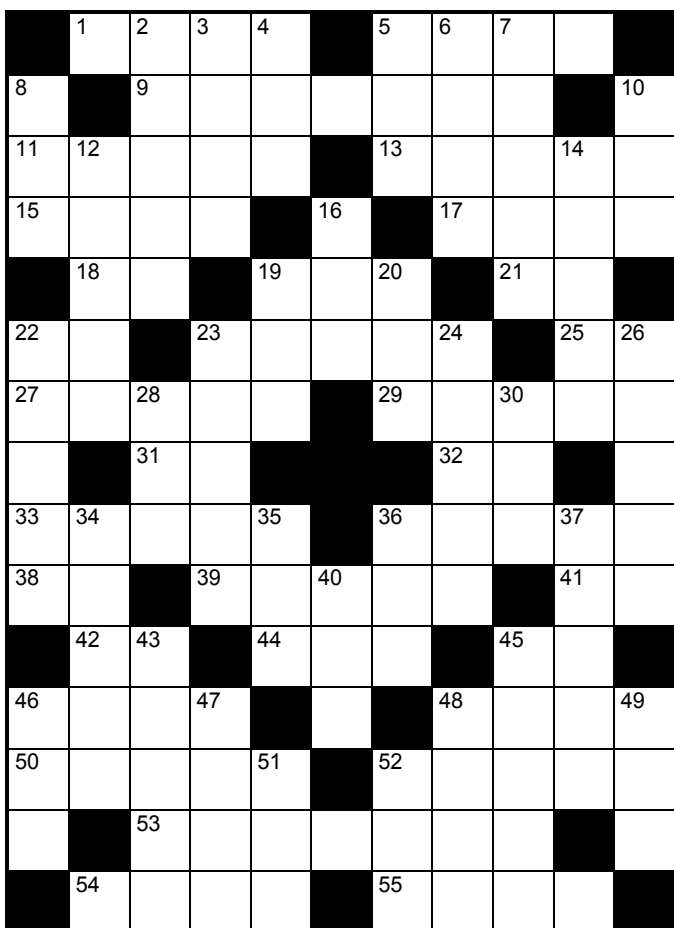
Exclusief voor iedereen
De zaak zit inmiddels behoorlijk vol met gasten uit Den Haag, Wassenaar en mensen die in het hotel logeren. Wij zeggen, verwen jezelf eens en ga in dit

Op een rijtje
Restaurant Sophie
Landgoed de Wittenburg 1,
Wassenaar
+31 70 5151 500
wittenburg.nl/restaurant
woensdag t/m zondag 17.00 -
23.00 uur
vanaf mei ook lunch op zaterdag
en zondag vanaf 12.00
Cocktails vanaf € 9,50
Voor vanaf € 12
Hoofd vanaf € 23
Dessert vanaf € 9,50
Sophie's Tasting € 65 of € 60
voor vega

1 KRUISWOORDPUZZEL

Puzzels

SUDOKU 2

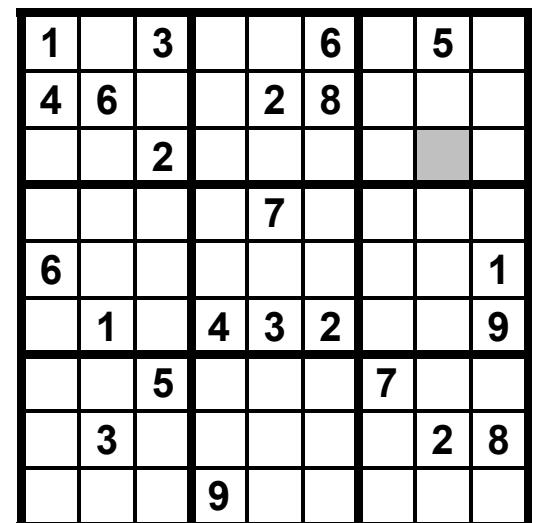

Horizontaal

1 deel v.e. kolenkachel 5 muzieksoort 9 organisme 11 plattgrond
13 pl. in Engeland 15 bijbelse figuur 17 stemming 18 informatie-technologie
19 biljartstok 21 watercloset 22 Frans lidwoord 23 botsing 25 hoogfrequent
27 inleidend deel 29 pl. in Italië 31 rondhout 32 tegenover 33 hartige hap
36 tropische hagedis 38 en andere 39 perceel 41 deel v.d. bijbel 42 gulden
44 heerlijk 45 compagnon 46 onderwerp 48 pl. in Zeeland 50 terdege
52 slagader 53 Hongaarse dans 54 harde klap 55 sierplant.

Verticaal

2 verdriet 3 vreemde munt 4 optreden 5 vaartuig 6 bijbelse figuur
7 Nederlander 8 grote bijl 10 draagbare telefoon 12 strelen 14 toe
16 één en ander (afk.) 19 Ned. omroep 20 Amerika 22 pl. in Zuid-Holland
23 sportuitblinker 24 logement 26 muziekinstrument 28 brandgang
30 kledingstuk 34 petroleum 35 graanafval 36 erfelijkheidsdrager
37 strafwerktuig 40 vrucht 43 jaargetijde 45 bloemenoptocht 46 berg op
Kreta 47 nevel 48 doelpunt 49 sluis 51 brandstof 52 gravin van Holland.

Puzzel & Win!

Mocht u de oplossingen weten van de puzzels op deze pagina, dan maakt u kans op deze leuke wandelgids! U kunt de oplossingen tot donderdag 11 april 2024 mailen naar puzzel@dehaagsetijden.nl

Oplossingen vorige editie:
Zweedse puzzel: Politieauto
Sudoku: 8 - 6
Woordzoeker: Gummiknuppel

Wij feliciteren de winnaar van de vorige editie met een mooie prijs. De wandelgids 'Wandelen buiten de binnenstad van Den Haag' van Loek en Irene Heskes gaat naar: *P van der Haas te Den Haag*

U dient deze prijs zelf op te halen bij De Haagse Tijden op de Laan van Meerdervoort 174, Den Haag (tijdens kantooruren).

Win een stadsgids met Stadswandelingen 'Den Haag acht keer anders' van Gerard Goudriaan
De gids is te verkrijgen bij de betere boekhandel en via www.gegarandeerdonregelmatisch.nl t.w.v. € 17,95.

2	28	31	6	34	50	32	16	41	53
---	----	----	---	----	----	----	----	----	----

Kennisgeving terinzagelegging definitieve besluiten cluster 5 Warmtetransportleiding Vlaardingen – Den Haag

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland maken als coördinerend bevoegd gezag bekend dat voor het tracé van het project Warmtelinq Vlaardingen – Den Haag door twee bevoegde gezagen definitieve besluiten zijn genomen inzake cluster 5. Tegen deze ontwerpbesluiten zijn geen zienswijzen ingediend. Het provinciaal inpassingsplan voor dit tracé en de beschikkingen van de overige bevoegde gezagen in de clusters 1 t/m 4 zijn al onherroepelijk in werking getreden.

Onderstaande definitieve beschikkingen en de daarop betrekking hebbende stukken liggen vanaf vrijdag 29 maart tot en met vrijdag 10 mei 2024 (i.v.m. Hemelvaartsdag) voor een ieder ter inzage:

Bevoegd gezag:

Omgevingsdienst Haaglanden

Besluiten/dossiernummer:

Beschikking Wet natuurbescherming - Natura 2000-gebieden
Zaaknummer 01055021 - Kenmerk: ODH770175

Bevoegd gezag:

Hoogheemraadschap van Delfland

Besluiten/dossiernummer:

Beschikkingen wijziging vijf watervergunningen voor grondwater-onttrekkingen

Dossiernummers 2020-025652/D-21-016926 (lot A), 2020-025650/D-21-016925 (lot B), 2020-025647/D-21-016892 (lot C), 2020-025649/D-21-016889 (lot D) en 2020-025648/D-21-016816 (lot E)

Hoe en waar kunt u de definitieve stukken inzien?

Deze stukken zijn digitaal te raadplegen op de provinciale website www.zuid-holland.nl/terinzagewarmtelinq, maar ze kunnen ook worden ingezien op onderstaande kantoorlocaties:

- Omgevingsdienst Haaglanden, Zuid-Hollandplein 1, 2596 AW Den Haag (gebouw D)
- Hoogheemraadschap van Delfland, Phoenixstraat 32, 2611 AL Delft

Let op: veel overheidsgebouwen zijn voor het inzien van stukken alleen op afspraak geopend. Neem daarom tijdig contact op met de organisatie als u de ontwerpbesluiting ter plaatse wilt komen inzien.

Hoe kunt u beroep instellen?

Deze beschikkingen zijn op basis van het relevante overgangsrecht van de Omgevingswet gecoördineerd voorbereid met toepassing

van de Provinciale Coördinatierегeling uit artikel 3.33 van de Wet ruimtelijke ordening en Afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht. Dat betekent onder meer dat een belanghebbende (rechts)persoon daags nadat deze besluiten ter inzage zijn gelegd gedurende zes weken schriftelijk beroep kan instellen tegen deze besluiten bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, postbus 20019, 2500 EA, Den Haag. De beroepstermijn loopt van 29 maart tot en met 10 mei 2024.

Ook bestaat de mogelijkheid om digitaal beroep in te stellen (zie hiervoor het digitaal loket op de website van de Raad van State (www.raadvanstate.nl)). Het beroepschrift moet ondertekend zijn en voorzien van naam en adres, dagtekening, een omschrijving van het besluit waartegen het beroep is gericht en de redenen en argumenten waarom er beroep wordt ingesteld. Omdat op dit project de Crisis- en herstelwet van toepassing is, moet in het beroepschrift alle beroepsgronden worden aangegeven. Na afloop van de beroepstermijn kunnen geen nieuwe beroepsgronden meer worden aangevoerd. Er wordt aanbevolen om in het beroepschrift te vermelden dat de Crisis- en herstelwet van toepassing is.

Inwerkingtreding

De definitieve beschikkingen treden in werking daags na afloop van de genoemde beroepstermijn. Het indienen van een beroepschrift schorst de inwerkingtreding van de besluiten niet.

Een belanghebbende met een spoedeisend belang die wil dat een of meer besluiten niet in werking treden, kan naast een beroepschrift ook een verzoek om voorlopige voorziening indienen bij de Voorzitter van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. In dat geval treden deze niet in werking voordat op het verzoek om voorlopige voorziening is beslist.

Griffierecht

Voor het indienen van een beroepschrift en een verzoek om voorlopige voorziening is griffierecht verschuldigd. Voor actuele informatie hierover wordt verwezen naar de website van de Raad van State.

Wilt u meer informatie?

Voor meer informatie over de besluitvorming over het project kunt u terecht op de website van de provincie Zuid-Holland <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/energie/warmtelinq-trace-vlaardingen-den-haag/>.

Heeft u naar aanleiding daarvan nog vragen? Dan kunt u bellen met: 06 - 11 75 85 92.

Informatie over het project zelf kunt u vinden op de website van Warmtelinq: <https://www.warmtelinq.nl/project>